

AKADEMIYADA NAVBATDAGI DISSERTATSIYA ISHI HIMOYASI BO'LIB O'TDI

O'zbekiston Respublikasi Huquqni muhofaza qilish akademiyasi huzuridagi DSc.24/2025.27.12.Yu.01.01 raqamli Ilmiy kengashning 2026-yil 16-oktabrdagi majlisida Huquqni muhofaza qilish akademiyasi mustaqil izlanuvchisi **O'rinboyeva Muhlisa Ma'rufovnaning** 12.00.04 – «Fuqarolik protsessual huquqi. Iqtisodiy protsessual huquqi. Hakamlik jarayoni va mediatsiya» ixtisosligi bo'yicha yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori (PhD) ilmiy darajasini olish uchun **«Fuqarolik sud ishlarini yuritishda sun'iy intellektdan foydalanishning istiqbollari: qiyosiy-huquqiy tahlil»** mavzusidagi dissertatsiya ishi himoyasi o'tkazildi.

Tadqiqotning maqsadi fuqarolik sud ishlarini yuritishda sun'iy intellektdan foydalanish bilan bog'liq muammolarni aniqlash hamda xorijiy mamlakatlar tajribasini qiyosiy-huquqiy tahlil qilish orqali mazkur muammolarni hal etishga qaratilgan ilmiy asoslangan taklif va tavsiyalarni ishlab chiqishdan iborat.

Tadqiqotning obyekti fuqarolik sud ishlarini yuritishda sun'iy intellektdan foydalanish sohasida yuzaga kelgan ijtimoiy munosabatlar tashkil etadi.

Tadqiqot predmetini fuqarolik sud ishlarini yuritishda sun'iy intellektdan foydalanish tartibini belgilovchi fuqarolik protsessual qonunchiligi, boshqa qonun va qonunosti normativ-huquqiy hujjatlar, ularni qo'llash bo'yicha sud amaliyoti, shuningdek, xorijiy mamlakatlar qonunchiligi va tajribasi, yuridik fanda mavjud konseptual yondashuvlar hamda ilmiy-nazariy qarashlar tashkil etadi.

Tadqiqotning ilmiy yangiligi quyidagilardan iborat:

«Raqamli sud» konsepsiyasida sudga ariza berishdan oldin sun'iy intellekt yordamida sud muhokamasining taxminiy natijasi hamda sarflanadigan xarajatlarni oldindan shakllantiradigan dastur joriy etilishi, ishda ishtirok etuvchi shaxslar sud binosiga tashrif buyurmasdan, sud va boshqa taraflarning vakillari bilan elektron shaklda muloqot qilishlari, ayrim protsessual harakatlarni (masalan, da'vo arizasini topshirish, tarafning vakili sifatida ro'yxatdan o'tish, dalillarni taqdim etish va h.k.) masofadan amalga oshirishlari, taraflar va ishda ishtirok etuvchi boshqa shaxslarning sud jarayonlarida ishga

doir barcha materiallar bilan elektron shaklda tanishishlari nazarda tutilishi va kelajakda qonunchilik hujjatlari bilan mustahkamlab qo'yilishi asoslantirilgan;

Sud xarajatlarini elektron shaklda hisoblash va to'lash, sun'iy intellekt yordamida sud majlisi bayonnomalarini real vaqt rejimida matn shaklida tayyorlash, sud hujjatlari loyihalarini avtomatik shakllantirish, yakuniy sud qarorlarini elektron shaklda qabul qilish va ijro varaqalarini avtomatik ravishda ijroga yuborish imkoniyatini yaratish masalalari «Raqamli sud» konsepsiyasida nazarda tutilishi asoslantirilgan;

Sun'iy intellekt ishtirokchilari sun'iy intellekt texnologiyalari va tizimlaridan foydalanishda qonuniylik, shaxs, jamiyat va davlat manfaatlarini hamda atrof-tabiiy muhitni himoya qilishning ustuvorligi, tushunarliklik, mas'uliyat, javobgarlik va nazorat, adolatlilik va kamsitishga yo'l qo'ymaslik, ochiqlik va shaffoflik, ma'lumotlar himoyasi, ishonchlilik va xavfsizlik kabi tamoyillarga rioya qilishlari qonunchilik hujjatlari bilan mustahkamlab qo'yilishi asoslantirilgan;

Sudlar faoliyatida fuqarolarga ko'rsatiladigan interaktiv elektron xizmatlar turlarini oshirib borish, sud hujjatlaridan nusxa olish, sud ishlari bilan tanishish, arizaning sudga taalluqliligi va sudlovga tegishlilikini aniqlash, sud xarajatlarini hisoblash jarayonida sun'iy intellekt texnologiyalaridan foydalanish istiqbolli yo'nalishlardan hisoblanishi asoslantirilgan.

Tadqiqotning amaliy natijalari quyidagilardan iborat:

Kichik miqdordagi qarzni undirish, kommunal to'lovlar bo'yicha qarzni undirish, internet-savdo nizolari, xizmat ko'rsatish shartnomasi bo'yicha ishlar «Raqamli sud» konsepsiyasi doirasida onlayn tarzda ko'riladigan nizolar toifasiga kiritilishi va kelajakda protsessual kodekslarga tegishli o'zgartish va qo'shimchalar kiritish orqali qonuniylashtirilishi asoslantirildi.

Fuqarolik ishlari bo'yicha dastlabki sud ma'lumotlarini fuqarolarga Yagona interaktiv davlat xizmatlari portali orqali olish tartibi asoslantirilgan;

Sun'iy intellekt asosidagi raqamli huquqiy xizmatlar kam ta'minlangan aholi qatlamlari va moliyaviy resurslari cheklangan shaxslar uchun odil sudlovga erishishda qulay, arzon va oson bo'lgan huquqiy yordamni taqdim etishi asoslantirildi;

Sun'iy intellekt sudga oid hujjatlarni ro'yxatga olish, ish materiallarini tahlil qilish va ma'lumotlarni boshqarish kabi ilgari uzoq muddat va inson

mehnatini talab etgan jarayonlarni avtomatlashtirish imkonini berishi asoslantirildi;

«Raqamli sud» axborot tizimlarining yagona kompleksini joriy etish va qo'llab-quvvatlash, shuningdek, ularning boshqa davlat organlarining axborot tizimlari bilan integratsiyasini ta'minlash asoslantirilgan;

Sud sohasida raqamli texnologiyalar va kommunikatsiyalar siyosati va standartlarini joriy etish asoslantirilgan.

Sun'iy intellektga asoslangan yechimlarni yaratish, joriy qilish va ulardan foydalanish bo'yicha etika qoidalari (yangi tahrirdagi nizom) loyihasi ishlab chiqilgan.